

Warszawa, dnia 3 . 10 . 2012 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

RPO-705488-IV/12/AGR

00-090 Warszawa   Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 0-22 827 64 53

Sąd Najwyższy
Izba Cywilna
Pl. Krasińskich 2/4/6
00-951 WARSZAWA

Wniosek

Rzecznika Praw Obywatelskich

Na podstawie art. 60 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. z 2002 r., Nr 240, poz. 2052 z późn. zm.) w zw. z art. 16 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz. U. z 2001 r., Nr 14, poz. 147 z późn. zm.)

wnoszę

o podjęcie uchwały wyjaśniającej ujawniające się w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni art. 89 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 z późn. zm.), zawierającej odpowiedź na pytanie:

Czy zastrzeżenie umowne, które uzależnia skutki czynności prawnej od spełnienia świadczenia, może stanowić warunek w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego ?

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 89 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 z późn. zm.) z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od warunku jako zdarzenia przyszłego i niepewnego. Przywołany przepis prawa stanowi podstawą prawną i zarazem definicję warunku jako szczególnego zastrzeżenia, stanowiącego element czynności prawnej. Spośród wszystkich warunków w nauce prawa wyróżnia się grupę tzw. warunków potestatywnych, tj. warunków zależnych od woli stron (*conditiones potestativae*). Ich istota sprowadza się do uzależnienia skutku danej czynności prawnej od określonego, świadomego zachowania strony tej czynności. Wskazana grupa warunków posiada dużą doniosłość w obrocie prawnym a nadto rodzi sporo kontrowersji w piśmiennictwie (Zbigniew Radwański, [w:] System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne - część ogólna. Tom 2. Wydawnictwo C. H. Beck. Wydanie 2., str. 265; Aleksander Wolter. Prawo cywilne. Zarys części ogólnej. PWN. Warszawa. 1968, str. 266).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowały się przeciwstawne kierunki interpretacyjne w kwestii możliwości uznania za warunek, w rozumieniu przywołanego przepisu prawa cywilnego, zastrzeżenia uzależniającego skutki prawne od zdarzenia, stanowiącego spełnienie świadczenia (wykonanie zobowiązania). Pierwszy z kierunków został zaprezentowany w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 1999 r. (sygn. akt I CKN 1069/98, OSNC 1999/9/160). Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wskazanego orzeczenia stanął na stanowisku, iż istnieje potrzeba odróżnienia warunku potestatywnego (zdarzenie zależne od woli stron) od samego zastrzeżenia, w świetle którego skutek czynności prawnej zależy od tego, czy strona skorzysta z uprawnienia lub zechce zobowiązanie wykonać (spełnić świadczenie). Takie zastrzeżenie uzależnia powstanie skutków prawnych czynności prawnej wyłącznie od woli stron i jako takie jest ono elementem składowym treści zawieranej umowy. Nie jest więc ono zdarzeniem zewnętrznym, przyszłym i niepewnym, przez co nie może być kwalifikowane jako warunek w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego.

Tak brzmiące zapatrywanie zostało podtrzymane w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2000 r. (sygn. akt III CKN 246/00, OSNC 2000/11/213). Sąd Najwyższy wskazał

wówczas, iż niepewność przyszłego zdarzenia, od którego zaistnienia strony uzależniają powstanie lub ustanie skutku prawnego czynności prawnej, nie wyczerpuje ustawowych wyznaczników warunku, który co prawda wpływa na skutki czynności prawnej, ale nie należy do jej treści. Zdarzenia powodowane zachowaniem dłużnika, należącym do wykonania zobowiązania, nie mogą być oceniane jako pochodzące z zewnątrz danego stosunku prawnego. Z tej przyczyny zdaniem Sądu Najwyższego nie może być kwalifikowane jako warunek zdarzenie polegające na wykonaniu przez dłużnika zobowiązania. Zaistnienie takiego zdarzenia jest bowiem całkowicie zależne od dłużnika (od jego woli).

W podobny sposób spełnienie świadczenia zostało ocenione na płaszczyźnie art. 89 kodeksu cywilnego w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2002 r. (sygn. akt II CKN 701/00, OSP 2003/10/124) oraz w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 października 2002 r. (sygn. akt I CKN 1044/00, LEX nr 75270). Sąd Najwyższy podkreślił wówczas, iż sama kwestia zapłaty długu zależy od decyzji i woli dłużnika. W obu orzeczeniach Sąd Najwyższy uznał, iż nie może być warunkiem w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego zdarzenie objęte treścią zobowiązania dłużnika (należące do treści czynności prawnej), którego spełnienie jest całkowicie uzależnione od jego woli. W innym rozstrzygnięciu (wyrok z dnia 19 lutego 2004 r. sygn. akt IV CK 69/03, LEX nr 175953) Sąd Najwyższy podniósł, iż zdarzenie pozostające w całkowitej zależności od woli strony czynności prawnej nie może stanowić warunku, z uwagi na brak możliwości zakwalifikowania go jako zdarzenia przyszłego i niepewnego.

Możliwość uznania za zdarzenie przyszłe i niepewne zapłaty ceny była przedmiotem oceny Sądu Najwyższego w wyroku z dnia 5 stycznia 2005 r. (sygn. akt II CK 343/04, LEX nr 146318). Sąd Najwyższy przesądził wówczas, iż nie może być poczytana za warunek umowy przelewu wierzytelności zapłata ceny w wykonaniu tejże umowy. Zdaniem Sądu Najwyższego do wykonania bądź niewykonania zobowiązań z umów wzajemnych winno mieć zastosowanie art. 487-497 kodeksu cywilnego, nie zaś art. 89 kodeksu cywilnego. W ten sam sposób Sąd Najwyższy ocenił zdarzenie polegające na złożeniu zamówienia i zapłacie zaliczki w wyroku z dnia 10 czerwca 2005 r. (sygn. akt II CK 712/04, LEX nr 180865), podnosząc, iż decydujące znaczenie dla uznania danego zdarzenia za warunek winno posiadać samo uniezależnienie go od woli strony (usytuowanie poza treścią czynności prawnej). Uznanie, iż jako warunek nie może być kwalifikowane zdarzenie

prawne, które stanowi treść czynności prawnej i objęte jest wyłącznie wolą stron, znalazło wyraz także w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2005 r. (sygn. akt V CK 799/04, LEX nr 152457).

W wyroku z dnia 13 stycznia 2011 r. (sygn. akt III CSK 116/10, LEX nr 746176) Sąd Najwyższy wskazał na konieczność odróżnienia zastrzeżenia, które uzależnia skutek prawny czynności od tego, czy strona swe zobowiązanie wykona od generalnie dopuszczalnego warunku potestatywnego (uzależnienie skutku prawnego od decyzji jednej lub obu stron umowy). W ocenie Sądu Najwyższego zastrzeżenie w ramach umowy zdarzenia, które pozostaje całkowicie zależne od woli strony i dotyczy samego wykonania umowy (jest objęte treścią zobowiązania dłużnika) nie może być kwalifikowane jako warunek.

Przeciwko możliwości uznania za warunek umowy przelewu wierzytelności samej zapłaty ceny w wykonaniu tejże umowy wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 lutego 2011 r. (sygn. akt V CSK 277/10, LEX nr 786398). Sąd Najwyższy podkreślił we wskazanym rozstrzygnięciu, iż warunkiem w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego może być jedynie zdarzenie przyszłe i niepewne, zewnętrzne w stosunku do treści czynności prawnej stron oraz niezależne od woli stron.

Na konieczność odróżnienia i innego potraktowania tzw. warunków mieszanych zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 sierpnia 2011 r. (sygn. akt I CSK 605/10, LEX nr 1096030). Generalnie w przywołanym orzeczeniu Sąd Najwyższy podzielił zapatrywanie, iż nie mogą być warunkiem w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego zdarzenia objęte treścią zobowiązania dłużnika, których spełnienie uzależnione jest całkowicie od jego woli. Jednak zdarzenia będące wynikiem połączenia świadomego działania strony z okolicznościami od niej niezależnymi (np. działaniem osoby trzeciej) wymagają odrębnej oceny. Ostatecznie tzw. warunki mieszane są zdaniem Sądu Najwyższego dopuszczalne na gruncie art. 89 kodeksu cywilnego.

Odmienne stanowisko w kwestii możliwości uznania za warunek zastrzeżenia, uzależniającego skutki czynności prawnej od zdarzenia polegającego na spełnieniu świadczenia (wykonaniu zobowiązania), zostało zaprezentowane w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 1995 r. (sygn. akt I CR 7/95, OSNC 1995/12/183). Sąd Najwyższy, oceniając umowę przewłaszczenia rzeczy na zabezpieczenie w kontekście zasady swobody umów, opowiedział się wówczas za możliwością potraktowania jako

warunek, w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego, zdarzenia polegającego na uiszczeniu długu. W podobnym tonie wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 marca 2002 r. (sygn. akt III CKN 748/00, OSNC 2003/3/33), wskazując, iż zapłata długu jest czymś więcej niż oświadczeniem woli. Na stan zapłaty długu (spełnienia świadczenia) składa się nie tylko wola dłużnika, ale istotne w tym zakresie pozostają także inne okoliczności faktyczne. W ujęciu całościowym można więc zasadnie mówić o zapłacie jako zdarzeniu niepewnym, które ujawnia się w przyszłości (realizacja wszelkich wymogów wynikających z art. 89 kodeksu cywilnego).

Możliwość uznania spełnienia świadczenia za warunek została potwierdzona wyraźnie przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 października 2003 r. (sygn. akt V CK 285/02, LEX nr 602317). W tymże orzeczeniu wskazano, iż samo spełnienie świadczenia należy traktować jako odrębne od dokonania czynności prawnej zdarzenie prawne, które niekoniecznie przybiera postać czynności prawnej i na pewno nie zależy wyłącznie od woli dłużnika. Samo uzależnienie skutku czynności prawnej od spełnienia świadczenia może mieć przeto charakter warunku w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego. W innym orzeczeniu (wyrok z dnia 31 marca 2005 r., sygn. akt V CK 490/04) Sąd Najwyższy podkreślił, iż niewykonanie umowy jest nie tylko wynikiem woli dłużnika, lecz zwykle stanowi rezultat wielu różnych okoliczności. Sąd Najwyższy wskazał, iż brak jest podstaw do generalnego wyłączenia możliwości kwalifikowania jako warunek zdarzenia polegającego na wykonaniu umowy.

Tak zaprezentowane stanowisko znalazło akceptację i rozwinięcie w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 26 września 2007 r. (sygn. akt IV CSK 118/07, OSP 2008/12/125). Sąd Najwyższy w przywołanym orzeczeniu wskazał, iż zapłata nie zawsze jest zdarzeniem całkowicie zależnym od woli dłużnika. Jednocześnie w przywołanym orzeczeniu poddano w wątpliwość samą możliwość uzupełnienia wymogów kwalifikujących dane zdarzenie jako warunek o cechy, które nie zostały wprost przewidziane w ustawie. W szczególności zdaniem Sądu Najwyższego brak jest podstaw do formułowania wymogu zewnętrżności zdarzenia wobec treści czynności prawnej oraz wymogu niezależności nastąpienia zdarzenia od woli którejkolwiek ze stron. W konsekwencji każde zdarzenie, które jest przyszłe i niepewne, może według treści art. 89 kodeksu cywilnego stanowić warunek. W szczególności zaś warunkiem, w rozumieniu przywołanego przepisu prawa cywilnego, może być wykonanie bądź niewykonanie zobowiązania przez dłużnika.

W wyroku z dnia 17 marca 2011 r. (sygn. akt IV CSK 358/10, OSNC 2011/12/136), Sąd Najwyższy wprost wskazał, iż spełnienie świadczenia może być warunkiem w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego. Do takiego wniosku skłania fakt, iż zapłata nie zawsze jest zdarzeniem całkowicie zależnym od woli dłużnika. Zdaniem Sądu Najwyższego przy dokonywaniu oceny konkretnych zdarzeń należy mieć na względzie jedynie konstytutywne cechy warunku (rzeczywista treść art. 89 kodeksu cywilnego). Brak jest podstaw do formułowania wymogów dodatkowych takich jak zewnętrzność względem czynności prawnej oraz niezależność nastąpienia zdarzenia od woli stron. Przyjmowanie innych kryteriów niewątpliwie stanowi bowiem nieuprawnione uzupełnianie hipotezy przepisu prawa (modyfikowanie brzmienia ustawy). Niezależnie od powyższego Sąd Najwyższy dostrzegł, iż samo spełnienie świadczenia (zapłata ceny) pozostaje odrębnym od czynności prawnej zdarzeniem prawnym. Pozostaje ono w związku z zobowiązaniem (bo przecież z niego wynika), ale jednak zachowuje swoją odrębność. Tak więc treścią czynności prawnej jest objęte samo zobowiązanie do spełnienia świadczenia, nie zaś spełnienie świadczenia (akt wykonania umowy).

Zarysowana w orzecznictwie rozbieżność w wykładni art. 89 kodeksu cywilnego pozostaje aktualna także w nauce prawa. Andrzej Wypiórkiewicz wskazał, iż powołane w ramach warunku zdarzenie winno pochodzić spoza składników danej czynności prawnej, tj. z obszarów zewnętrznych, nie należących do stosunku prawnego. Sam warunek nawiązuje do zdarzenia, które w sposób określony w danej czynności prawnej oddziałuje na skuteczność czynności za pośrednictwem czynników nie należących do treści czynności, lecz pochodzących spoza stosunku prawnego. Stąd też wobec braku cechy zewnętrzności nie może stanowić warunku samo spełnienie świadczenia przez dłużnika, od którego uzależnione jest spełnienie świadczenia wzajemnego, mimo iż spełnienie świadczenia może być zaliczone do grupy zdarzeń przyszłych i niepewnych (Andrzej Wypiórkiewicz [w:] Ciepła H., Czech B., Dąbrowski T., Pietrkowski H., Strus Z., Sychowicz M., Wypiórkiewicz A. Praktyczny komentarz z orzecznictwem. Kodeks cywilny. Tom I art. 1-352. Wydawnictwo Zrzeszenia Prawników Polskich. Warszawa. 2005, str. 234-235). W podobny sposób, tj. przeciwko możliwości uznania za warunek w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego zdarzenia, polegającego na wykonaniu zobowiązania przez stronę umowy, wypowiedział się Stanisław Rudnicki. Autor podniósł, iż nie są warunkami zdarzenia objęte treścią zobowiązania dłużnika, wobec całkowitej zależności od jego woli (Stanisław Rudnicki [w:] Dmowski St., Rudnicki St. Komentarz do kodeksu cywilnego.

Księga pierwsza. Część ogólna. Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis. Warszawa. 2004, str. 377-378).

Aktualnie w doktrynie zdaje się dominować przeciwstawne zapatrywanie, które dopuszcza na gruncie art. 89 kodeksu cywilnego traktowanie zdarzenia polegającego na spełnieniu świadczenia w kategoriach warunku (Maksymilian Pazdan [w:] Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1-449¹¹. Tom I. Pietrzykowski K. Wydawnictwo C.H. Beck. Warszawa. 2008, str. 445-446; Zbigniew Radwański. [w:] System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne - część ogólna. Tom 2. Wydawnictwo C. H. Beck. Wydanie 2., str. 265-266; Gerard Bieniek. Dodatkowe zastrzeżenia umowne w praktyce notarialnej. Teza nr 5. NPN.2009/2/5, LEX nr 105434/5; Andrzej Janiak. Komentarz do art. 89 kodeksu cywilnego. Stan prawny: 1 styczeń 2009, LEX; Adam Bieranowski. Konstrukcja prawna przewłaszczenia nieruchomości na zabezpieczenie. Teza nr 1. Rejent.2003/7-8/57, LEX nr 39338/1; Andrzej Szlęzak. Glosa do wyroku SN z dnia 17 marca 2011 r., OSP 2012/5/47). Dla uzasadnienia stanowiska w tej mierze podnosi się, iż samo niewykonanie zobowiązania (brak spełnienia świadczenia) z reguły jest rezultatem wielu czynności, przez co nie powinno się go utożsamiać jedynie z brakiem woli po stronie dłużnika. Ponadto tak jak każdy inny warunek potestatywny (zdarzenie zależne od woli strony) samo zastrzeżenie uzależniające skutki czynności prawnej od spełnienia świadczenia pozwala na poszerzenie sfery wpływania przez czynność prawną na cudze działania, wiążąc oczekiwane przez jedną stronę postępowanie drugiej strony z określoną korzyścią przez nią uzyskiwaną. Wreszcie wskazuje się, iż w świetle jednoznacznego (wyraźnego) brzmienia art. 89 kodeksu cywilnego brak jest podstaw do nadmiernego ograniczania swobody stron w zakresie pożądanego w ich relacjach ułożenia swych stosunków w sytuacji, gdy inne wartości podlegające ochronie prawnej nie doznają uszczerbku.

Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich istnieją ważne argumenty przemawiające za dopuszczeniem w aktualnym stanie prawnym możliwości uznania spełnienia świadczenia za warunek w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego. Warto podkreślić, iż kwalifikowanie jako warunek zastrzeżenia, które uzależnia powstanie skutków prawnych od spełnienia świadczenia, winno mieć na uwadze przede wszystkim samą zawartość normatywną art. 89 kodeksu cywilnego. Wypada nadto wskazać, iż instytucja warunku stanowi szczególny przejaw obowiązywania w ramach stosunków cywilnoprawnych zasady swobody umów. Ta zaś zasada niewątpliwie stanowi pochodną konstytucyjnej zasady wolności gospodarczej.

Tak więc pożądane staje się skierowanie czynionych rozważań w stronę miarodajnych wzorców konstytucyjnych, które w państwie prawa wyznaczają kierunek wykładni wszystkich obowiązujących przepisów prawa. W tym kontekście wypada podnieść, iż wolność działalności gospodarczej (art. 22 Konstytucji RP) jest zarazem zasadą ustrojową jak i prawem podmiotowym, którego ograniczenia muszą czynić zadość kryterium z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Tak więc formułowanie jakichkolwiek cech warunku, nie powołanych wyraźnie w ustawie, musi budzić wątpliwości na gruncie Ustawy Zasadniczej. Uzależnianie oceny konkretnego zdarzenia w kategoriach warunku od kryteriów pozaustawowych może być bowiem kwalifikowane jako nieuprawniona próba ograniczenia gwarantowanego konstytucyjnie prawa podmiotowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2006 r., sygn. akt II CSK 117/2006, LEX nr 332959).

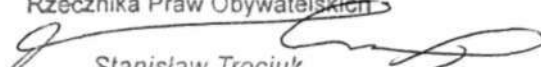
Uznając za zasadne poczynienie tak ujętego zastrzeżenia konstytucyjnego, warto podnieść, iż zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich ostatecznie o możliwości uznania spełnienia świadczenia za warunek w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego winna decydować ocena tegoż zdarzenia jedynie w kategoriach dwóch, statuowanych we wskazanym przepisie prawa wymogów. Tak więc z uwagi na miarodajny kontekst konstytucyjny brak jest podstaw do formułowania innych cech warunku niż wymogi wprost określone przez ustawodawcę. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich nie budzi wątpliwości ocena spełnienia świadczenia jako zdarzenia przyszłego (choć i w tym zakresie może się zdarzyć, iż strony uzależniają skutki czynności prawnej od wykonania innej umowy, które już nastąpiło). Ciężar podniesionego zagadnienia sprowadza się jednak do prawidłowej oceny spełnienia świadczenia w kategoriach „zdarzenia niepewnego”. Jakkolwiek trudno odmówić racji tym poglądom, które wskazują iż z reguły spełnienie świadczenia obarczone jest cechą niepewności (jest ono wynikiem oddziaływania szeregu okoliczności pozostających w orbicie stosunków łączących strony, przez co trudno o twierdzenie o całkowitej zależności od woli dłużnika), to jednak o tym, czy wykonanie zobowiązania (spełnienie świadczenia) jest zdarzeniem niepewnym winna ostatecznie rozstrzygać wszechstronna analiza stanu faktycznego konkretnej sprawy. Może się bowiem zdarzyć, iż czynione przez strony zastrzeżenie ukierunkowane na spełnienie świadczenia, w świetle całokształtu potwierdzonych w sprawie okoliczności, nie będzie mogło być poczytane za zdarzenie niepewne (kryterium podlegające obiektywizacji). Nie zmienia to jednak generalnej oceny, która winna prowadzić do potwierdzenia możliwości traktowania zdarzenia polegającego na spełnieniu świadczenia w kategoriach warunku. Reasumując, zdaniem Rzecznika Praw

Obywatelskich brak jest podstaw prawnych do formułowania generalnego wyłączenia w zakresie możliwości uznania za warunek w rozumieniu art. 89 kodeksu cywilnego zdarzenia, polegającego na spełnieniu świadczenia.

Wyjaśnienie istotnych wątpliwości interpretacyjnych powstałych na gruncie przywołanego przepisu prawa cywilnego, w ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich może w znacznym stopniu przyczynić się do urzeczywistnienia zasady autonomii (wolności umów), co w dalszej kolejności może wzmocnić sferę samodzielności i aktywności uczestników obrotu. Przyjmując określone stanowisko i wyjaśniając istniejącą w ramach sądowego stosowania prawa rozbieżność, warto zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich mieć na uwadze także generalny nakaz wynikający z art. 30 Konstytucji RP, który sprowadza się do powinności poszanowania podmiotowości prawnej (autonomii woli) stron umowy, które świadomie warunkują skutki czynności prawnej. W myśl zasady *volenti non fit iniuria*, trudno bowiem o pozbawianie mocy wiążącej uzgodnionych przez obie strony zapisów umowy tylko z uwagi na rzekomą potrzebę ochrony sfery prawnej kontraktujących podmiotów prawnych. Niewątpliwie zaś samo uznanie za warunek zdarzenia polegającego na spełnieniu świadczenia, może doprowadzić do uzyskania przez strony większej swobody w dostosowywaniu sytuacji prawnej do przewidywanych w chwili dokonywania czynności zdarzeń. Warto także mieć na uwadze, iż generalnie instytucje prawa cywilnego winny służyć aktualnym potrzebom obrotu. W tym zakresie może więc dojść do pożądanego ułatwienia podmiotom prawnym osiągnięcia zamierzonych skutków prawnych (eliminacja przypadkowych i niezamierzonych przez strony konsekwencji prawnych).

Biorąc pod uwagę oczywiste znaczenie ukształtowania się jednolitego orzecznictwa Sądów w wyżej wskazanej kwestii dla prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, a przede wszystkim dla skutecznej realizacji słusznych praw podmiotowych, za uzasadniony i konieczny należy uznać wniosek o rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przedstawionego na wstępie zagadnienia prawnego.

Z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich

Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich